

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 1

บทที่ 1

เค้าโครงของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹ (Criminal Procedure) เป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ เป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงวิธีการสืบสวนสอบสวน และพิจารณาพิพากษาความผิดทางอาญา กล่าวคือ เมื่อมีผู้กระทำความผิดทางอาญาขึ้น วิธีการที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้เป็นไปโดยเที่ยงธรรมอันเป็นเรื่องของวิธีปฏิบัติ โดยเริ่มตั้งแต่ การสืบสวนสอบสวน จับกุม คุมขัง ทำเป็นการฟ้องร้องเพื่อให้ศาลพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลยตามโทษานุโทษ ในชั้นนี้จึงอยากจะขอฝากว่า ในการศึกษากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น แยกต่างจากการศึกษากฎหมายอาญาอันเป็นเรื่องของกฎหมายสารบัญญัติ กล่าวอย่างง่าย ๆ คงจะได้ว่า การศึกษาทาง วิ.อาญานั้น มิได้ศึกษาว่าการกระทำอันใดเป็นความผิดหรือไม่ ถ้าเป็นผิด ๆ ฐานใด ซึ่งการศึกษาเช่นนั้นเป็นเรื่องในทางสารบัญญัติ สำหรับในเรื่องของ วิ.อาญานั้นข้ามขั้นตอนไปว่า เมื่อเป็นความผิดแล้ว วิธีการต่อไปในการที่จะนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษจะพึงกระทำได้อย่างไร หลักใหญ่ของการศึกษาจึงเน้นหนักที่วิธีการ อันเป็นเรื่องที่กฎหมายจะกำหนดหลักเกณฑ์รายละเอียดเป็นกรณี ๆ ไป

จึงเห็นได้ว่าการศึกษากฎหมาย วิ.อาญานั้นเป็นการศึกษาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการและศาล ในการสืบสวน สอบสวน ฟ้องร้องและพิจารณาพิพากษาความผิดทางอาญา ซึ่งองค์กรอำนาจเหล่านี้เป็นสิ่งที่รัฐจัดให้มีขึ้นตามอำนาจหน้าที่เพื่ออ匡สังคมให้อยู่ร่วมกันโดยปกติสุข นอกจากนั้นยังศึกษาในแง่มุมมองของผู้กระทำความผิดทางอาญา อันเป็นเรื่องของผู้ต้องหา-จำเลย

---

1   ต่อไปจะใช้คำย่อว่า วิ.อาญา

ควบคุมตัวไปกับผู้ที่ได้รับความเสียหายทางอาญา (ผู้เสียหาย) อันเป็นเรื่องของฝ่ายราษฎร ที่เกี่ยวข้องกับกรกระทำความผิด ในชั้นนี้พึงระลึกว่าเมื่อเป็นเรื่องของวิธีการดังกล่าวมาข้างต้น จึงควรระลึกถึงหลักเกณฑ์และต้องมองภาพให้ออกว่าอยู่ในชั้นตอนใด เป็นมาอย่างไร ซึ่งผู้เขียนได้จัดเป็นเค้าโครงทั่วไปไว้ในชั้นนี้ก่อน ส่วนรายละเอียดจะพิจารณาแยกแยะเป็นกรณี ๆ ไป

อย่างไรก็ตาม แม้จะกล่าวได้ว่ากฎหมายอาญาและวิ.อาญาเป็นกฎหมายคนละสาขาคนละแขนง แต่ก็ควรระลึกถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันของกฎหมายทั้งสองไว้บ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรระลึกว่า การที่จะศึกษาวิ.อาญาต่อไปให้ได้อย่างดีนั้น นักศึกษาจำต้องมีพื้นฐานความรู้ทางกฎหมายอาญาอยู่บ้าง เพราะมีความความเกี่ยวข้องกันอยู่พอสมควร อาทิ การแยกประเภทความผิดทางอาญาออกเป็น ความผิดอาญาแผ่นดิน กับ ความผิดต่อส่วนตัว (ความผิดอันยอมความได้) อันเป็นหลักเกณฑ์ของความผิดในทางอาญา ซึ่งศึกษากันมาแล้วตามหลักสูตรกฎหมายอาญาในชั้นปีต้น ๆ ความสำคัญที่จะต้องรู้ เกณฑ์ดังกล่าวเป็นพื้นฐานมีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาวิ.อาญาในแง่ที่ว่า ความผิดอาญาแผ่นดินยอมความไม่ได้ เพราะถือว่าขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หากมีข้อตกลงยอมความกันข้อตกลงนั้นเป็นโมฆะ โดยนัยตรงข้ามหากเป็นความผิดอาญาต่อส่วนตัวแล้ว โจทก์หรือผู้เสียหายอาจถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความเสียเมื่อใดก็ได้ก่อนคดีถึงที่สุด และมีผลทำให้คดีนั้นระงับ (ม.39(2)) นอกจากนั้นหากเป็นความผิดอาญาต่อส่วนตัวแล้วพนักงานสอบสวนจะสอบสวนได้ก็ต้องมีคำร้องทุกข์ของผู้เสียหายตามระเบียบเสียก่อน หากผู้เสียหายไม่ร้องทุกข์แล้วพนักงานสอบสวนจะไปทำการสอบสวนอย่างเช่น ความผิดอาญาแผ่นดินมิได้ (ม.121 วรรคสอง) ผลของความแตกต่างกันในประเภทของความผิดยังรวมไปถึงหลักเกณฑ์ในทางสัพัญญัติอื่น ๆ เช่น การขอเข้าเป็นโจทก์ร่วม (ม.31) การถอนฟ้องคดีอาญา (ม.35,36) ซึ่งหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เหล่านี้หากเราไม่ทราบว่า ความผิดอาญาใดเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน ความผิดอาญาใดเป็นความผิดต่อส่วนตัวแล้ว

อาจเป็นผลทำให้การวินิจฉัยปัญหาผิดพลาดไปก็ได้โดยไม่น่าที่จะพลาด ซึ่งเรื่องเช่นนี้จำเป็นต้องศึกษาเอาจากกฎหมายอาญาเป็นพื้นฐาน ในที่นี้ขอฝากไว้ว่า ความผิดอาญาต่อส่วนตัวนั้นมีข้อสังเกตอยู่ว่า กฎหมายจะบัญญัติไว้ในท้ายมาตรา นั้น ๆ หรือท้ายหมวดนั้น ๆ ว่า ให้เป็นความผิดอาญาอันยอมความกันได้ เช่น ความผิดเกี่ยวกับเพศ บางมาตรา (ป.อาญา ม.281) ความผิดฐานหมิ่นประมาท (ม.333) ความผิดฐานทำให้เสื่อมเสียเสรีภาพ (ม.321) ความผิดฐานเปิดเผยความลับ (ม.325) ความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน ได้แก่ ฉ้อโกง (ม.348) โกงเจ้าหนี้ (ม.351) ยักยอก (ม.356) ทำให้เสียทรัพย์สิน (ม.361) และบุกรุก (ม.366) นอกจากนั้นยังมีความผิดตามพระราชบัญญัติอื่น ๆ ซึ่งกฎหมายถือว่าเป็นความผิดอาญาอันยอมความกันได้ เช่น ความผิดตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คฯ เป็นต้น สำหรับความผิดอื่นนอกเหนือจากนี้ก็มีความผิดอาญาแน่นอนทั้งสิ้น ตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นอีกเรื่องหนึ่งคือ การแบ่งประเภทของความผิดอาญาออกเป็นความผิดอาญาทั่วไป และ ความผิดลหุโทษ (ป.อาญา ม.102) ความผิดลหุโทษ "คือความผิดที่กำหนดอัตราโทษจำคุกไว้ไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 1,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ" ซึ่งวิ.อาญาให้อ่านจากพนักงานสอบสวนในอันที่จะ เปรียบเทียบปรับ (ม.37) ในชั้นโรงพัก โดยไม่จำเป็นต้องดำเนินการฟ้องร้องยังโรงศาล เมื่อเปรียบเทียบปรับไปแล้วก็มีผลทำให้คดีอาญานั้นระงับขึ้นไป (ม.39(3)) ดังนั้น หากเป็นความผิดที่มีอัตราโทษสูงกว่าความผิดลหุโทษแล้ว พนักงานสอบสวนต้องส่งสำนวนให้อัยการเพื่อฟ้องร้องยังโรงศาล หากเปรียบเทียบไปก็ไม่ทำให้คดีอาญาระงับ

ในแง่ที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นเรื่องของวิธีการศึกษาโดยทั่วไปที่จำเป็นต้องรู้ระบบหรือประเภทของกฎหมายที่เราจะศึกษา ในแง่ของเนื้อหาวิชาวิ.อาญานั้น เนื่องด้วยวัตถุประสงค์สำคัญของวิ.อาญาอยู่ที่ว่า การที่จะนำตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องร้องเพื่อพิจารณาความผิดและลงโทษให้เป็นไปตามกฎหมาย เนื้อหาส่วนใหญ่ของวิ.อาญาจึงอาจแบ่งเกณฑ์หรือรายละเอียดเป็นชั้นตอนได้สองชั้นตอน กล่าวคือ ชั้นตอน ก่อนฟ้อง ประการหนึ่ง

และ ภายหลังยื่นฟ้อง อีกประการหนึ่ง ซึ่งสมควรทำความเข้าใจในรายละเอียดวิธีการของ ขั้นตอนต่าง ๆ พอเป็นเค้าโครงโดยย่อเสียขั้นหนึ่งก่อนดังนี้

1. ขั้นตอนก่อนยื่นฟ้องคดี

เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้นแล้ว หากผู้เสียหายประสงค์จะยื่นฟ้องเอง ก็คงไม่มีปัญหายุ่งยากมากนัก เพราะผู้เสียหายมีอำนาจยื่นฟ้องคดีได้โดยลำพังอยู่แล้ว (ม.28) ซึ่งอาจจะยื่นฟ้องเองหรืออาจจะมอบอำนาจให้บุคคลอื่นฟ้องแทนก็ได้ (ฎีกาที่ 890/2503) แต่ก็มีข้อจำกัดอยู่บ้างในบางกรณีที่ว่า แม้จะเป็นผู้เสียหายก็ไม่อาจยื่นฟ้องได้ เช่น ผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ ผู้วิกลจริต ก็ต้องให้ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุมานฟ้องแทน (ม.5(1), ฎีกาที่ 563/2517) หรือกรณี ป.พ.พ. ม.1562 ที่ห้ามมิให้ฟ้องบุพการี เป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาต้องร้องขอให้พนักงานอัยการดำเนินการแทน เป็นต้น

ข้อยุ่งยากที่มีปัญหาและมีขั้นตอนดำเนินการอยู่มากอยู่ที่การดำเนินการดำเนินคดีทางเจ้าหน้าที่หรือองค์กรของรัฐ (พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ, พนักงานสอบสวน, พนักงานอัยการ) โดยที่คดีต้องเริ่มที่พนักงานสอบสวน โดยอาจพบโดยการสืบสวนสอบสวนของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือพนักงานสอบสวนเอง (ม.2(10) (11)) หรืออาจจะเริ่มด้วยที่ผู้เสียหายหรือบุคคลอื่นไป ร้องทุกข์ หรือ กล่าวโทษ ต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ (ม.2(7)(8) อันเป็นผลให้มีการสอบสวนดำเนินคดีกับผู้ต้องหาต่อไป การพบการกระทำผิดโดยการสืบสวน (ม.2(10) เป็นเรื่องของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ (ม.2(16)) ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ได้กระทำไป ตามอำนาจหน้าที่อันเป็นวัตถุประสงค์ในทาง ป้องกัน การกระทำผิด เช่น อาจชี้แจงอธิบายบุคคล สายตรวจไปตามถนน หมู่บ้านต่าง ๆ พบคนกำลังวิ่งราวทรัพย์ วางเพลิง ก็เข้าทำการจับกุมตัวมอบพนักงานสอบสวนขึ้นเป็นจุดเริ่มต้นที่จะสอบสวน (ม.2(11)) ดำเนินการทางกฎหมายต่อไป

ส่วนการพบการกระทำผิดโดยการสอบสวน (ม.2(11)) นั้นเป็นเรื่องของการ ปรามปรามการกระทำผิด อาจเป็นได้สองนัย ๆ แรกเป็นเรื่องการที่ผู้เสียหายไปร้องทุกข์ (ม.2(7)) หรือมีการกล่าวโทษ (ม.2(8)) ว่ามีการกระทำผิดเกิดขึ้น อันเป็นจุดเริ่มต้นที่พนักงานสอบสวนค้นพบการกระทำผิด หลังจากนั้นก็จัดให้ดำเนินการสอบสวนรวบรวม - ข้อเท็จจริง แสวงหาพยานหลักฐานจับกุมผู้ต้องหา ตลอดจนดำเนินการตามวิ.อาญา อาทิ การจับ ค้น ปลดปล่อยชั่วคราว หลังจากนั้นก็จะสรุปสำนวนการสอบสวนทำความเข้าใจเสนอ - พนักงานอัยการต่อไป อีกนัยหนึ่งนั้นอาจเป็นเรื่องที่พนักงานสอบสวนค้นพบการกระทำผิดเอง ดำเนินการสอบสวนเอง เช่น ทราบว่ามีการวางเพลิงเผาทรัพย์ ก็อาจดำเนินการสืบสวนสอบสวน หาตัวมือเพลิง อันเป็นอำนาจหน้าที่โดยตรงของพนักงานสอบสวนอยู่แล้ว และ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความผิดอาญาแผ่นดิน พนักงานสอบสวนมีอำนาจสืบสวนได้เอง โดยไม่จำเป็นต้องมีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษแต่อย่างใด (ม.121)

ในการสอบสวนเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานทั้งพยานบุคคล พยานวัตถุ ตลอดจนพยานเอกสารต่าง ๆ เพื่อพิสูจน์ความผิดย่อมมีข้อยุ่งยากที่พนักงานสอบสวนจำเป็นต้องใช้วิธีการในทางกฎหมายหลายชั้นตอน เพื่อให้การสอบสวนแล้วเสร็จ อาทิ เริ่มด้วยอาจต้องมีหมายเรียก (ม.52) เพื่อเรียกให้บุคคลใดมาที่พนักงานสอบสวน หรืออาจจะต้องออกหมายอาญา (ม.58) อันได้แก่หมายจับ (ม.66) หมายค้น (ม.69) ตลอดจนการปล่อยผู้ต้องหาชั่วคราว ซึ่งเรียกว่าการให้ประกันตัว (ม.106) ในการดำเนินการจับค้น เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานต่าง ๆ อันจำเป็น เพื่อประกอบสำนวนการสอบสวน เป็นเรื่องที่กระทบถึงเสรีภาพในร่างกายและทรัพย์สินของประชาชน พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะกระทำได้แต่เพียงภายในขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจไว้ ซึ่งโดยหลักแล้วจะต้องมีหมายจับ หมายค้น เว้นแต่ในบางกรณีที่อาจจับหรือค้นได้โดยไม่ต้องมีหมาย (ม.78, 79, 80, 92, 93)

ข้อยุ่งยากคงจะอยู่ที่วิธีการ สอดส่องเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ในการที่จะพิสูจน์ความผิด ทั้งนี้เพราะเป็นความจริงที่ว่า ประเทศที่ใช้ระบบกล่าวหาอย่างประเทศไทยนี้เป็นหน้าที่ของผู้กล่าวหา (โจทก์) ที่จำต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุก ๆ ชนิด เพื่อพิสูจน์ให้ศาลเห็นความผิดของจำเลย ทั้งนี้เพราะกฎหมายสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลทุกคนบริสุทธิ์จนกว่าจะสามารถพิสูจน์ได้ว่าเขากระทำความผิดจริง ทั้งนี้ หากไม่สามารถพิสูจน์ได้ หรือกรณีที่สงสัย ศาลก็ต้องยกฟ้องปล่อยตัวจำเลยไป จึงยอมเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องแสวงหาพยานหลักฐานทุกชนิด เพื่อให้ผู้ถูกจำเลย หากไม่มีพยานหลักฐานหรือพยานหลักฐานไม่เพียงพอ พนักงานอัยการก็อาจจะไม่สั่งฟ้องผู้ต้องหา ทำให้เป็นผลเสียหายต่อรูปคดีได้ วิธีการสอดส่องแบ่งเป็นสองประเภท คือ การสอดส่องสามัญ อันเป็นเรื่องทั่วไปที่มีบัญญัติถึงวิธีการสอดส่องผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายหรือบุคคลอื่น ๆ ที่ด้อยค่าของเขา อาจจะเป็นประโยชน์ต่อการสอดส่อง (ม.130-147) อีกประการหนึ่งนอกจากจะสอดส่องโดยวิธีสามัญดังกล่าวมาแล้ว ยังต้องมีการสอดส่องชั้นสูงหรือพิเศษ ในกรณีที่มีการตายโดยผิดธรรมชาติหรือตายในระหว่างควบคุมของเจ้าพนักงานหรือโดยการกระทำของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ (ม.148-156) ในการสอดส่องกฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการไว้เพื่อให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติกับผู้ต้องหา หรือบุคคลอื่น ๆ ตลอดจนวัตถุสิ่งของที่จะใช้เป็นพยานหลักฐาน หลักเกณฑ์อาจแบ่งได้เป็นหลักทั่วไปในการสอดส่องอันรวมถึงหลักทั่วไปในการดำเนินการสอดส่อง (ม.130-131) อำนาจของพนักงานสอบสวน (ม.132, 133, 136, 137) และ ข้อห้ามสำหรับพนักงานสอบสวน (ม.133วรรคท้าย, 135) นอกจากนั้นได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในการ สอดส่องผู้ต้องหา ไว้โดยเฉพาะว่าพนักงานสอบสวนจะต้องปฏิบัติอย่างไร อาทิ การแจ้งข้อหาให้ทราบ การบอกให้ผู้ต้องหาหรือว่าด้อยค่าที่ผู้ต้องหาเหล่านั้น อาจเป็นหลักฐานยืนยันเขาในการพิจารณาได้ (ม.134-135)

ในระหว่างที่ทำการสอดส่องอยู่นั้น หากพนักงานสอบสวนควบคุมตัวผู้ต้องหาอยู่ อาจมีปัญหาในแง่ของระยะเวลาในการควบคุม ทั้งนี้เพราะกฎหมายให้อำนาจพนักงาน-

สอบสวนที่จะควบคุมผู้ต้องหาไว้ได้ในระยะเวลาสูงสุดเพียง 7 วันเท่านั้น (ม.87 วรรค 3) ดังนั้น หากครบกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้วการสอบสวนยังไม่แล้วเสร็จ พนักงานสอบสวนต้องนำตัวผู้ต้องหาไปศาล โดยยื่นคำร้องต่อศาล ขออนุญาตขังผู้ต้องหานั้นต่อไป ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า ฝากขังระหว่างสอบสวน การจะฝากขังผู้ต้องหาต่อไปได้ในระยะเวลาเพียงใดก็สุดแต่ประเภทของคดี (ม.87 วรรค 5-7)

เมื่อการสอบสวนโดยรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เสร็จสิ้นแล้วก็เป็นที่ของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ (ม.18 วรรค 3,4 และ ม.19 วรรค 3) ที่จะต้องสรุปสำนวนการสอบสวนว่าสมควรจะสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง หรือให้แจ้งการสอบสวน เพื่อนำเสนอพนักงานอัยการพิจารณาสั่งต่อไป ซึ่งก็แล้วแต่ประเภทของสำนวนการสอบสวน ซึ่งมีอยู่สองประเภท คือ สำนวนไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งโดยหลักก็จะสั่งให้แจ้งการสอบสวนไว้หรือให้สอบสวนต่อไป (ม.140) อีกประเภทหนึ่งเป็น สำนวนรู้ตัวผู้กระทำความผิด ถ้าเรียกหรือยังจับตัวไม่ไ้ ก็จะมีความเห็นสมควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง หากพนักงานอัยการเห็นว่าควรสั่งฟ้องก็จำต้องจัดการออกหมายจับ เพื่อให้ไ้ตัวผู้ต้องหามาฟ้องศาล (ม.141) สำนวนรู้ตัวผู้กระทำความผิดและผู้นั้นถูกควบคุม หรือซึ่งอยู่หรือปล่อยชั่วคราวหรือเชื่อว่าคงได้ตัวมาเมื่อออกหมายเรียก ก็จะมีคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องเช่นเดียวกัน (ม.142-145) เพื่อเสนอพนักงานอัยการพิจารณาสำนวนว่าจะเห็นสมควรเป็นประการใด ในกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องในกรณีนี้ และถ้าคำสั่งไม่ฟ้องนั้นมีโทษคำสั่งของอธิบดีกรมอัยการ ถ้าเป็นในพระนคร ชนบุรี ให้ส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมคำสั่งไม่ฟ้องนั้นไปยังอธิบดีกรมตำรวจ หรือรองอธิบดีกรมตำรวจ หรือผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ ถ้าเป็นกรณีต่างจังหวัด ก็ให้ส่งให้ผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อพิจารณาสำนวน หากอธิบดีกรมตำรวจ ราช หรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี มีความเห็นแย้งคำสั่งของอัยการ ก็ให้ส่งสำนวนให้อธิบดีกรมอัยการเพื่อชี้ขาด (ม.145 และประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 333)

ในกรณีที่มีคำสั่งไม่ฟ้องคดีให้แจ้งคำสั่งนั้นให้ผู้ต้องหาและผู้ร้องทุกข์ทราบ ถ้าผู้ต้องหาถูกควบคุมหรือขังอยู่ก็ต้องปล่อยตัวไป เมื่อมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดีแล้ว ห้ามมิให้สอบสวนเกี่ยวกับบุคคลนั้นในเรื่องเดียวกันนั้นอีก เว้นแต่จะได้พยานหลักฐานใหม่ที่สำคัญแก่คดี ซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้ต้องหานั้นได้ (ม.146-147)

หากมีคำสั่งฟ้องก็เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะต้องฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล เพื่อให้ศาลพิจารณาคดีพิพากษาต่อไป

การทำคำฟ้องไม่ว่าจะเป็นในรูปของผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการ เป็นโจทก์คงอาศัยหลักตามแบบที่วิ.อาญา ม.158 กำหนดไว้ (อยู่ในขอบข่ายของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 2)

ในความผิดบางประเภทไม่จำเป็นต้องให้พนักงานสอบสวนจะต้องให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลเสมอไป ความผิดประเภทเหล่านี้เป็นความผิดที่มีอัตราโทษไม่รุนแรงมากนัก อาทิ ความผิดที่มีโทษปรับสถานเดียวหรือเป็นความผิดอุทธรณ์ (จำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 1,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ) ความผิดตามพระราชบัญญัติบางเรื่องที่กฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานเปรียบเทียบได้ เช่น ความผิดต่อ พ.ร.บ. จราจรทางบกบางบทมาตรา ความผิดต่อเทศบัญญัติ เป็นต้น ซึ่งความผิดในประเภทเหล่านี้พนักงานสอบสวนอาจใช้ดุลพินิจเปรียบเทียบปรับผู้ต้องหาได้ในชั้นโรงพัก กล่าวคือ แทนที่จะส่งให้พนักงานอัยการฟ้องร้องต่อศาล พนักงานสอบสวนอาจใช้ดุลพินิจปรับผู้ต้องหาเป็นพินัยหลวง เพื่อให้คดีเสร็จสิ้นไปในชั้นโรงพักได้ อันเป็นเรื่องที่ทำให้คดีอาญานั้นระงับหรือเลิกกันไป (ม.37,38 และ ม.39(3)) หรือในคดีที่มีโทษปรับเพียงสถานเดียว หากผู้ต้องหายินยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้คือพนักงานสอบสวนคดีก็เป็นอันเลิกหรือระงับลงได้ในชั้นเจ้าพนักงาน เท่ากับเป็นการพ้นเวลาในการที่ไม่จำเป็นต้องดำเนินคดีทางโรงศาล

คดีที่อยู่ในอำนาจพนักงานจะเปรียบเทียบหรือปรับได้ในวรรคก่อนนั้น บางกรณีอาจมีมูลความรับผิดชอบทางแพ่งควบคู่อยู่ ที่เรียกว่าคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ในกรณีเช่นนี้กฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานในการที่จะไกล่เกลี่ย หรือเปรียบเทียบค่าเสียหายในทางแพ่งได้ด้วย หากคู่กรณียินยอม ส่วนใหญ่มักเป็นการกะประมาณการค่าเสียหายให้ตามจำนวนพอสมควร แต่ค่าเสียหายในทางแพ่งนี้ หากตกลงกันไม่ได้ ก็คงต้องไปแยกฟ้องเป็นคดีแพ่งกันไป ไม่เป็นเงื่อนไขในการที่จะเปรียบเทียบทางอาญาได้ (ม.38(2))

ในบางกรณีความผิดที่เกิดขึ้นนั้นก่อให้เกิดมูลเรียกร้องทางแพ่งที่เรียกว่าคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ทั้งนี้หากผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการจะฟ้องร้อง ก็ต้องมีคำขอทางแพ่ง อาทิ คำขอให้จำเลยคืนหรือชดเชยราคาทรัพย์สินไปพร้อมกับฟ้องด้วย คดีประเภทนี้มีบทบัญญัติในวิ.อาญา ม.40-50 กำหนดไว้เป็นกรณีพิเศษ

2. ขั้นตอนภายหลังฟ้องคดี

ไม่ว่าจะเป็นเรื่องผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลหลักเขตและวิธีการฟ้องก็คงเหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอำนาจศาล (ม.22-24) ที่ว่าจะฟ้องที่ศาลใด ในทางอาญานั้นอาจฟ้องจำเลยได้ในเขตศาลที่ความผิดเกิด อ้างหรือเชื่อว่าได้เกิด นอกจากนั้นยังฟ้องได้ ณ ศาลที่จำเลยมีที่อยู่หรือถูกจับ หรือศาลที่มีการสอบสวนความผิดนั้นในเขตอำนาจดังนี้ เป็นต้น

ความสำคัญคงต้องระลึกว่าในกฎหมายของเรานั้น ผู้มีอำนาจฟ้องมีได้ทั้งพนักงานอัยการและผู้เสียหาย (ม.28) ซึ่งอำนาจฟ้องของบุคคลทั้งสองประเภทเป็นอิสระจากกัน จึงควรระลึกไว้ว่าในคดีหนึ่ง อาจมีการฟ้องเป็นสองส่วนคือ ทั้งอัยการและผู้เสียหายต่างเป็นโจทก์ฟ้องด้วยกันก็ย่อมทำได้ ไม่ถือเป็นการฟ้องซ้ำตาม ม.39(4) เพราะยังไม่ได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดและไม่ถือเป็นการฟ้องซ้อนตามวิ.แพ่ง ม.173 แต่อย่างใด ในประเด็นนี้กฎหมายจึงเปิดโอกาสให้มีการรวมคดี (ม.33)

เข้าด้วยกันได้ เพื่อรวมการพิจารณาและพิพากษาเข้าด้วยกันเพราะเป็นเรื่องเดียวกัน

ในการฟ้องคดีของผู้เสียหายนั้น ม.162(1) บังคับให้ศาลต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสมอ เพื่อวินิจฉัยถึงมูลกรณีที่กำลังหาเสียชั้นหนึ่งก่อน ส่วนในกรณีพนักงานอัยการนั้นศาลไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง (ม.162(2)) เพราะคดีประเภทนี้ได้ผ่านการสอบสวนมาชั้นหนึ่งแล้ว (ม.120) อันเป็นหลักประกันไว้ว่า คดีน่าจะมีมูลในการกระทำผิด

เมื่อมีการฟ้องคดีและศาลประทับฟ้องแล้ว ไม่ว่าพนักงานอัยการหรือผู้เสียหายเป็นโจทก์ ก็อาจมีการขอโอนคดีไปชำระยังศาลอื่น ๆ ได้ (ม.23,26) ทั้งนี้คงเป็นที่เห็นได้ว่า ศาลที่มีอำนาจรับฟ้องนั้นอาจมีอยู่หลายศาล (ม.22,24) ดังนั้นแม้จะฟ้องยังศาลใดศาลหนึ่งที่มีอำนาจชำระไว้แล้วจึงอาจจะขอโอนไปชำระยังศาลอื่น ซึ่งมีอำนาจชำระคู่กันได้ด้วย การขอโอนคดีมีสองกรณีคือ ในกรณีธรรมดา (ม.23) และในกรณีพิเศษ (ม.26) ซึ่งในกรณีหลังนี้ไม่ต้องคำนึงถึงเขตอำนาจศาลแต่อย่างใด

ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีเอง อาจมีปัญหว่าในระหว่างคำเป็นกระบวนการพิจารณาอยู่ผู้เสียหายไต่คายลง เป็นปัญหาเรื่องขาดตัวโจทก์ ซึ่งจำต้องมีการรับมรดกความสืบต่อกันไป ในทางอาญากำหนดหลักเกณฑ์ของการรับมรดกความให้อำนาจผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีนหรือภริยาในอันที่จะดำเนินคดีต่างผู้ตายต่อไป (ม.29) ปัญหาอาจมีต่อไปว่า หากไม่มีตัวบุคคลตามที่กล่าวมา หรือมีแต่ผู้นั้นไม่เต็มใจที่จะรับมรดกความจะทำประการใด เป็นเรื่องที่ต้องพิเคราะห์จากแนวปฏิบัติและคำพิพากษาศาลฎีกา อันจะกล่าวโดยละเอียดต่อไป

ในกรณีที่กล่าวมาตอนต้นว่าทั้งผู้เสียหายและพนักงานอัยการ ต่างมีอำนาจที่จะเป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีด้วยกัน แต่โดยทั่วไปแล้วมักจะปรากฏว่า มีการใช้สิทธิฟ้องเพียงฝ่ายเดียว ส่วนใหญ่ผู้เสียหายมักจะมอบคดีให้พนักงานสอบสวนดำเนินการ อันส่งผลให้พนักงานอัยการฟ้องคดีต่อไป ในกรณีเช่นนี้วิ.อาญาเปิดโอกาสให้ผู้เสียหาย

หรือพนักงานอัยการที่มีไต่เป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีใช้สิทธิร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับอีกฝ่ายหนึ่งที่ไต่ยื่นฟ้องคดีไว้ เท่ากับทำให้เขาอยู่ในฐานะเป็นโจทก์ร่วม มีสิทธิหน้าที่เหมือนกับโจทก์ฟ้องคดีเอง เพียงแต่ต้องถือคำฟ้องของอีกฝ่ายหนึ่งเป็นหลัก และต้องรับผิดชอบต่อผลแห่งความบกพร่องทั้งหลายอันจะพึงมีจากคำฟ้องนั้น (ม. 30, 31, 32)

เมื่อมีการฟ้องคดีทอศาลแล้ว อาจมีกรณีบางประการที่ว่าพนักงานอัยการอาจพิจารณาเห็นว่า พยานหลักฐานที่นำสืบไปแล้วไม่อาจพอพิงลงโทษจำเลยได้ พยานให้การและเลื่อนซักแย้งกันเอง หรือมีนโยบายบางประการที่สมควรถอนฟ้องคดีนั้นเสียในแง่ของราษฎร เป็นโจทก์ฟ้องก็อาจมีกรณีตกลงปลงใจปรับความเข้าใจกันได้ หรือได้รับชดใช้เยียวยาความเสียหายพลสมควรแล้ว ดังนั้นก็อาจยื่นคำร้องขอถอนฟ้องทอศาลเสียได้เช่นเดียวกัน ทั้งสองกรณีเป็นเรื่องของการถอนฟ้องคดี (ม. 35) ซึ่งกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการไว้สุดแต่ว่าเป็นความฉกฉวยต่อแผ่นดิน หรือความฉกต่อส่วนตัว เมื่อมีการถอนฟ้องและศาลอนุญาตแล้ว มีผลว่าจะนำคดีนั้นมาขึ้นฟ้องใหม่ไม่ได้ มีข้อยกเว้นบางประการกล่าวคือ ถ้าเป็นความฉกฉวยต่อแผ่นดิน การถอนฟ้องของพนักงานอัยการหรือผู้เสียหายไม่ตัดสิทธิอีกฝ่ายหนึ่งแล้วแต่กรณีที่จะฟ้องคดีใหม่ แต่ถ้าเป็นความฉกฉวยต่อส่วนตัว ย่อมไม่ตัดสิทธิผู้เสียหาย เว้นแต่ตนเองจะให้ความยินยอมเป็นหนังสือ แก่คดีสิทธิพนักงานอัยการโดยสิ้นเชิง (ม. 36)

ในระหว่างที่มีการฟ้องคดีหรือก่อนยื่นฟ้องคดีก็ตาม อาจมีข้อเท็จจริงบางประการปรากฏขึ้น อันเป็นเหตุที่ทำให้คดีอาญานั้นระงับสิ้นลง กฎหมายเรียกว่า สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ (ม. 39) ซึ่งมีเหตุหลายอย่างหลายประการ เมื่อมีเหตุการณดังกล่าวไว้ใน ม. 39 เกิดขึ้น สิทธิทั้งหลายในทางคดียอมระงับกับลง กล่าวคือ ถ้าเป็นชั้นพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ก็จำต้องงดการสอบสวน หรือพิจารณาสำนวนแล้วแต่กรณี ถ้าเป็นในชั้นศาลก็จำต้องจำหน่ายคดีเสียจากสารบบความ ที่มีความสำคัญในการศึกษาคงมีอยู่สองกรณี กล่าวคือ การถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความ -

ในความผิดต่อส่วนตัว (ม.39(2)) และกรณีมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดที่ได้ฟ้อง ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่าเป็นกรณีฟ้องซ้ำ (ม.39(4))

การฟ้องคดีนั้น อาจเป็นคดีอาญาล้วน ๆ หรือบางกรณีอาจเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา (ม.40,43) ซึ่งเป็นคดีที่มีสิทธิเรียกร้องทางแพ่งอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญา คดีประเภทนี้เคยเรียกว่า เป็นคดีอาญาสินไหม ฎหมายกำหนดเกณฑ์การฟ้อง พิจารณา และพิพากษาไว้เป็นกรณีพิเศษ ซึ่งหมายความว่า นอกจากศาลจะบังคับคดีทางอาญาแล้ว ก็อาจมีการบังคับค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งไปทีเดียวได้ด้วย หากมีการยื่นฟ้องคดีนั้น ๆ มายังศาลเดียวกัน หรือหากมีการแยกฟ้องต่างศาลกัน การพิจารณาคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ก็มีบทบัญญัติกำหนดไว้เป็นกรณีพิเศษ (ม.40-45)

กระบวนการพิจารณาหลังจากศาลรับฟ้องแล้วอันเกี่ยวกับการพิจารณา สืบพยาน การพิพากษาคดีอาญา เป็นเรื่องที่อยู่ในขอบข่ายของการศึกษากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 2 (LA 332) ซึ่งในชั้นนี้ผู้เขียนคงไม่กล่าวถึงที่จะกล่าวในเรื่องเหล่านั้น